

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 298/2018-95

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 2. júla 2019 v senáte zloženom z predsedníčky Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a zo sudcov Mojмира Mamojku a Miroslava Duriša prerokoval prijatú ústavnú sťažnosť [REDACTED] [REDACTED], a [REDACTED] [REDACTED], zastúpených advokátom JUDr. Ladislavom Riedlom, Konštantínova 6, Prešov, vo veci namietaného porušenia ich základných práv podľa čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práv podľa čl. 3 ods. 1 a 2 a čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa v spojení s namietaným porušením čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Krajského súdu v Košiciach v konaní vedenom pod sp. zn. 8 CoP 44/2018 a jeho uznesením z 22. marca 2018 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDACTED] a [REDACTED] na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Krajského súdu v Košiciach v konaní vedenom pod sp. zn. 8 CoP 44/2018 a jeho uznesením z 22. marca 2018 p o r u š e n é b o l i .

2. Uznesenie Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 8 CoP 44/2018 z 22. marca 2018 zrušuje a vec vracia Krajskému súdu v Košiciach na ďalšie konanie.

3. Krajský súd v Košiciach je povinný [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] uhradiť trovy konania v sume 325,42 € (slovom tristodvadsaťpäť eur a štyridsaťdva centov) na účet ich právneho zástupcu JUDr. Ladislava Riedla, Konštantínova 6, Prešov, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Vymedzenie napadnutého rozhodnutia a sťažostná argumentácia sťažovateľov

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 5. septembra 2018 prijal na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „sťažovateľka“) a maloletého [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „maloletý sťažovateľ“, spolu aj „sťažovatelia“), ktorou namietajú porušenie svojich základných práv podľa čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práv podľa čl. 3 ods. 1 a 2 a čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa v spojení s namietaným porušením čl. 2 ods. 2 ústavy postupom Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 8 CoP 44/2018 a jeho uznesením z 22. marca 2018 (ďalej aj „napadnuté uznesenie krajského súdu“).

1.1 Vec bola prijatá na ďalšie konanie 5. septembra 2018 podľa vtedy platného rozvrhu práce, a to I. senátom ústavného súdu v zložení Marianna Mochnáčová, predsedníčka senátu, a Peter Brňák (sudca spravodajca) a Milan Ľalík, členovia senátu. Po skončení ich funkčného obdobia 16. februára 2019 v súlade s čl. II bodom 2 písm. a) Dodatku č. 1 k Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 1. marca 2018 do 28. februára 2019 bola vec pridelená ako naliehavá na rozhodnutie

do prvého senátu ústavného súdu, ktorý pracuje v zložení Jana Baricová (predsedníčka senátu a sudkyňa spravodajkyňa), Miroslav Duriš a Mojmír Mamojka. Vzhľadom na to senát ústavného súdu rozhodol v zložení tak, ako to je uvedené v záhlaví tohto nálezu, ktoré je platné aj podľa Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 26. apríla 2019 do 31. decembra 2019.

2. Z ústavnej sťažnosti, jej doplnenia a príloh k nej pripojených vyplýva, že na návrh otca maloletého sťažovateľa [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „otec“ alebo „navrhovateľ“) Okresný súd Košice I (ďalej len „okresný súd“) v konaní o návrat maloletého dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu uznesením vedeným pod sp. zn. 11 P 129/2017 z 9. októbra 2017 (ďalej aj „uznesenie okresného súdu“) nariadil návrat maloletého sťažovateľa do miesta jeho obvyklého pobytu, do Cyperskej republiky, vychádzajúc z § 178a a nasl. Občianskeho súdneho poriadku, čl. 1 ods. 2 ústavy a čl. 1 písm. a), čl. 3 a čl. 13 písm. a) a b) Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí, ktorý bol 25. októbra 1980 prijatý v Haagu (ďalej len „Haagsky dohovor“) a pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 1. februára 2001 (oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 119/2001 Z. z.). Matke dieťaťa – sťažovateľke uložil povinnosť zabezpečiť navrátenie maloletého sťažovateľa do 15 dní od právoplatnosti uznesenia a v prípade, že matka maloleté dieťa nevráti do Cyperskej republiky, je povinná odovzdať maloleté dieťa otcovi po uplynutí tejto lehoty. V konaní bol maloletý sťažovateľ zastúpený procesným opatrovníkom – Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny [REDAKOVANÉ]

3. Sťažovateľka podala proti uzneseniu okresného súdu z 9. októbra 2017 v zákonnej lehote odvolanie, namietajúc znemožnenie jej procesných práv nesprávnym procesným postupom súdu, nevykonanie dôkazov, nesprávne skutkové zistenia a následne nesprávne právne posúdenie veci. Namietala najmä nezohľadnenie čl. 13 písm. a) a b) Haagskeho dohovoru a s poukazom na dôvody, pre ktoré opustila Cyprus (násilnícke správanie navrhovateľa), vytýkala okresnému súdu, že nedostatočne zohľadnil záujem maloletého dieťaťa.

3.1 Krajský súd napadnutým uznesením odvolaním napadnuté uznesenie súdu prvej inštancie potvrdil ako vecne správne podľa § 387 ods. 1 Civilného sporového poriadku

(ďalej len „CSP“), pričom sa podľa § 387 ods. 2 CSP v odôvodnení napadnutého rozhodnutia *„obmedzil iba na skonštatovanie správnosti dôvodov a na zdôraznenie správnosti napadnutého rozhodnutia doplnil ďalšie dôvody“*, keď na námietky sťažovateľky vznesené v odvolaní zdôraznil, že krajinou obvyklého pobytu maloletého je Cyprus, kde maloletý žil v spoločnej domácnosti s obidvomi rodičmi až do príchodu na územie Slovenskej republiky z dôvodu plánovanej dovolenky. So zdôraznením rodičovských práv a povinností oboch rodičov zdôraznil i právo dieťaťa *„poznať a stretávať sa s oboma rodičmi a vyrastať v prostredí, ktoré dôverne pozná, kde je začlenený do sociálneho prostredia a kde má možnosť rozvíjať svoj vzťah a citové väzby s rodičmi“*. Konštatoval, že *„matka pôvodne pricestovala na Slovensko tak, ako to vyplynulo z jej vyjadrenia, nie s úmyslom trvalého pobytu, ale len na plánovanú dovolenku, maloletý má v domácnosti otca svoje osobné veci, hračky a detskú izbu, v dôsledku čoho možno konštatovať, že boli splnené všetky materiálne predpoklady pre jeho návrat do krajiny jeho obvyklého pobytu, a to aj v sprievode matky, ktorá má taktiež v spoločnej domácnosti svoje materiálne zázemie“*. Zdôraznil, že *„matka má možnosť riešiť túto situáciu v krajine obvyklého pobytu, t.j. na Cypre, keďže štát Cyprus je riadnym členom Európskej únie a je v jeho možnostiach danú situáciu, resp. správanie sa otca dôveryhodne posúdiť a v danej veci rozhodnúť“*. Poukázal na to, že prvoinštančný súd *„vykonan vo veci dokazovanie zodpovedajúce dokazovaniu v konaní o nariadení návratu maloletého do krajiny obvyklého pobytu, zistil skutočný stav, ktorý následne správne právne posúdil“*.

3.2 K ďalším odvolacím námietkam sťažovateľky týkajúcim sa najlepšieho záujmu maloletého odvolací súd konštatoval, že *„je v najlepšom záujme maloletého žiť a vyrastať v blízkom a pravidelnom kontakte s oboma rodičmi v mieste jeho obvyklého pobytu, preto so zreteľom na práva dieťaťa obsiahnuté v Dohovore o právach dieťaťa musia obidvaja rodičia, ktorí sa rozhodli, že sa ich dieťa narodí, bude vyrastať, a teda nadobudne obvyklý pobyt v zahraničí túto skutočnosť akceptovať a v záujme dieťaťa sa jej prispôbiť aj za predpokladu, že na ich strane, resp. na strane jedného z nich nastala taká zmena pomerov, v dôsledku ktorej niektorý z rodičov nechce žiť v krajine, kde má obvyklý pobyt a na zmene pomerov miesta pobytu mal. dieťaťa sa nevedeli dohodnúť“*.

4. Sťažovatelia v súvislosti s výhradami proti napadnutému uzneseniu krajského súdu okrem iného uvádzajú, že „*odvolací súd sa vyjadril k veci iba na strane 8 svojho uznesenia*“ a nevysporiadal sa takmer so žiadnym ich argumentom predneseným v podanom odvolaní. Napadnuté uznesenie je podľa nich tendenčné. Sťažovateľka sa ohradila proti použitiu slova únos dieťaťa v súvislosti s jej konaním, pretože „*to že ostanem v rodisku svojom aj synovom som sa rozhodla až po zistení, že sa tu môj syn cíti spokojný a šťastný. Zároveň som uviedla, že absolútne nebránim otcovi v styku so synom. Ten sa ani len nesnažil prísť sem za nami a presvedčiť ma k návratu na Cyprus spolu ako rodina. Automaticky zaujal výhražný postoj voči mojej osobe...*

Synovi neposiela žiadne výživné, ani inú hmotnú podporu. Tvrdenie manžela, že sme spolu žili v spoločnej domácnosti pred uzavretím manželstva nie je pravdou. V tom čase som bola študentkou 3. a 4. ročníka Pedagogickej akadémie v [REDAKOVANÉ] a nežili sme spolu. Ako som uviedla v priebehu konania, môj syn [REDAKOVANÉ] sa narodil v [REDAKOVANÉ] pričom otec za nami pricestoval v období pôrodu. Na to, som ho 6 mesiacov nevidela, a aj to len z dôvodu, že som za ním dobrovoľne odcestovala, aby môj syn vyrastal s otcom a navrhovateľ tým otcom mal možnosť aj reálne byť. Pritom som tak učinila v pochybách, nakoľko počas maturity po pôrode, nás navrhovateľ odmietol finančne podporiť. Manželstvo som nemala v úmysle uzavrieť, ale po neodbytnom nátlaku jeho rodičov, som s tým súhlasila... Negatívne vnímam aj postup súdu, kedy považoval výsluch môjho syna za nevhodný. Súhlasím, že má len štyri roky, ale to je vek, kedy si dieťa uvedomuje skutočnosti dejúce sa okolo neho a aj samého seba, svoje pocity a nálady. Keď pre nič iné, súd by mal v tomto smere aspoň za preukázané, že materinský jazyk, ktorým rozpráva je slovenčina. Grécky jazyk aktívne neovláda, pretože sa mu otec v tomto smere venoval cca raz za týždeň, čo pokladal za obeť zo svojej strany...

... Tvrším, že otcovské práva navrhovateľa porušené neboli, ako sa podaním návrhu snaží deklarovať. O syna som sa starala takmer výlučne ja, a občas jeho matka. “.

5. Súčasne sťažovatelia poukazujú na to, že všeobecné súdy nebrali do úvahy ani odporúčanie procesného opatrovníka z 19. septembra 2017 a občianskeho združenia Mymamy z 22. septembra 2017, ktoré poskytuje klientkam krízové strániace poradenstvo a špecializované poradenstvo a má udelenú akreditáciu Ministerstvom práce, sociálnych

vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktoré navrhovali spoločne návrh otca na navrátenie maloletého sťažovateľa zamietnuť. V odbornom vyjadrení okrem iného občianske združenie Mymamy uviedlo: „V rámci špecializovaného sociálneho poradenstva dokážeme u klientky identifikovať prežívané alebo prežité násilie a vykonávať odborné intervencie s cieľom pomôcť klientke a jej deťom odísť z násilného vzťahu. Naša klientka, [REDAKOVANÉ]... nás prvýkrát kontaktovala začiatkom apríla 2017 ešte z Cyperskej republiky, nakoľko na Cypre nenašla organizáciu na pomoc ženám zažívajúcim násilie. Na základe pozorovania klientky a niekoľkých poradenských rozhovorov vykonaných s pani [REDAKOVANÉ] v mesiacoch 04/2017 – 07/2017 náš odborný odhad spočíva v tom, že... zažívala násilie zo strany manžela... pričom prítomný pri jeho fyzických útokoch voči manželke bol aj mal. [REDAKOVANÉ]

6. Podľa sťažovateľov v danej veci sa všeobecné sudy obmedzili iba na teoretické odôvodnenie právnych inštitútov a nevykonali ani navrhnutý dôkaz o potrebe psychologického posudku maloletého sťažovateľa, hoci ten bol svedkom jej fyzického a psychického týrania a agresívneho správania zo strany jeho otca, na ktorého podala aj trestné oznámenia. Napadnuté uznesenie krajského súdu je predovšetkým „formálne, bez podrobného skúmania okolností, ktoré svedčia v prospech použitia čl. 13 písm. b) Dohovoru, zatajujúce obsah predložených dôkazov a navrhnutých dôkazných prostriedkov“. Na podporu svojich tvrdení sťažovateľka poukazuje na závery vyplývajúce z judikatúry ústavného súdu vo veci sp. zn. IV. ÚS 100/2014 a tiež judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“).

7. Sťažovateľka napokon rozporuje aj skutočnosť, či navrhovateľ skutočne poveril advokátsku kanceláriu Azariová & Ružbašan LAW firm s. r. o. na svoje zastúpenie v tomto konaní (v uvedenom smere neboli súdmi vykonané žiadne dôkazy, pozn.), pretože „predložené plnomocenstvo evidentne nebolo podpísané navrhovateľom v Košiciach...“. Okrem toho v ústavnej sťažnosti ešte zvyrazňuje, že súd prvej inštancie svoje rozhodnutie odôvodnil s poukazom na neexistujúcu právnu úpravu v bodoch 23 až 29 odôvodnenia napadnutého uznesenia (aplikoval neplatný Občiansky súdny poriadok, pozn.), čo z neho robí aj procesne nezákonné rozhodnutie. Krajský súd na jej námietky vôbec nereagoval.

8. Sťažovateľka a maloletý sťažovateľ sa v ústavnej sťažnosti domáhajú, aby ústavný súd nálezom rozhodol, že ich základné práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a na rovnosť účastníkov súdneho konania podľa čl. 47 ods. 3 ústavy a vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 dohovoru a právo na zohľadnenie záujmu dieťaťa pri činnosti súdu podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa a na ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre blaho dieťaťa podľa čl. 3 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa a právo dieťaťa formulovať vlastné názory a byť vypočutý v súdnom konaní podľa čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa, ako aj ich právo na to, aby štátne orgány konali iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon podľa článku 2 ods. 2 ústavy, postupom krajského súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 8 CoP 44/2018 a jeho uznesením z 22. marca 2018 porušené boli. Súčasne navrhujú napadnuté uznesenie krajského súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

II.

Vyjadrenie krajského súdu, vyjadrenie zúčastnenej osoby a repliky sťažovateľov

9. Po prijatí ústavnej sťažnosti ústavný súd vyzval krajský súd, aby sa k nej vyjadril. V prípise sp. zn. 1 SprV/935/2018 z 15. októbra 2018 v podstatnom krajský súd uviedol, že „*okresný súd sa vypořiadal s námietkami matky*“ a že je aj nepatričná argumentácia, že odvolací súd sa nevysporiadal so žiadnym argumentom predneseným v odvolaní.

10. K stanovisku krajského súdu sa na základe opakovanej výzvy ústavného súdu z 11. decembra 2018 podrobne vyjadrila sťažovateľka (zrejme aj v mene maloletého sťažovateľa) podaním doručeným ústavnému súdu 27. februára 2019 (predtým požadovala v podaní z 19. novembra 2018, aby ústavný súd nariadil verejné ústne pojednávanie, pozn.). Konkrétne uviedla, že 4. októbra 2018 bola bez akejkoľvek vedomosti o prebiehajúcom trestnom oznámení zatknutá v materskej škole v [REDAKOVANÉ] v ktorej pracovala ako učiteľka, a to na základe európskeho zatýkacieho rozkazu, a teda reálne sa už nemôže bežným

spôsobom vrátiť na Cyprus, keďže by bola okamžite zadržaná a obmedzená na osobnej slobode. Uviedla, že Krajský súd v Prešove uznesením sp. zn. 8 Ntc 3/2018 z 12. decembra 2018 rozhodol, že európsky zatýkací rozkaz sa na území Slovenskej republiky nevykoná.

10.1 Poukázala na to, že prvým a druhým výrokom napadnutého uznesenia jej bolo uložené zabezpečiť návrat maloletého syna, slovenského občana, do Cyperskej republiky, hoci opakovane uvádzala, že má obavu o zdravie a život syna aj svoje. Bola toho názoru, že ak súd neuložil otcovi povinnosť zabezpečiť im ubytovanie ako prevenciu recidívneho správania sa navrhovateľa, považuje oba výroky za nevykonateľné. Štát podľa sťažovateľky tým nariadil návrat svojich občanov do cudzieho štátu bez toho, aby ho zaujímalo, čo sa s nimi bude v tejto krajine diať.

10.2 Tvrdila, že syn ██████ ktorý bude mať onedlho 5 rokov, sám vyslovil pranie zostať s ňou na Slovensku. To je najdôležitejší dôvod, ktorý sama úmyselne nevyvolávala, ale pramení z nezáujmu otca. Ďalej tvrdí, že ich útek nebol svojvoľný, ale bol útek pred násilníkom a tyranom, ktorý sťažovateľke dlhodobo spôsobil psychické a fyzické útrapy, ako sú napr. kopnutie do hrudníka alebo úder do hlavy, po ktorom ostala ležať v bezvedomí.

10.3 Sťažovateľka namietala, že navrhovateľ čaká doma, až mu syna niekto privezie. Po celý čas za nimi neprišiel, má priateľku a žije si životom, ktorý ho nezbavuje, s čím je spokojný. Nevyčíta mu to, avšak je zrejmé, že o ██████ v skutočnosti nemá žiaden záujem a po komunikácii s jeho otcom vie uviesť, že všetky konania ním iniciované na Slovensku sú pohnútkou jeho rodičov, ktorí sa nevedia zmieriť s tým, že ego ich syna utrpelo v očiach verejnosti, keď mu ušla manželka so synom. Sám navrhovateľ sa jej v telefonickom rozhovore ospravedlnil, že celý tento spor nikdy nechcel iniciovať a je mu veľmi ľúto, že jej spôsobil bolesť aj nepríjemnosti jej zatknutím na verejnosti s tým, že trestné oznámenie stiahne a pokutu 1 000 € zaplatí za ňu. Navrhli dohodu o tom, ako bude prebiehať starostlivosť o maloletého sťažovateľa na území Slovenska a Cypru a ona ju akceptovala.

10.4 Zástupcovia sťažovateľky a navrhovateľa si vzájomne mali dohodnúť detaily písomne vyhotovenej dohody, avšak 28. januára 2019 jej navrhovateľ z Cypru zaslal krátku textovú správu, že mu (pravdepodobne, pozn.) právnik povedal, aby žiadnu dohodu nepodpisoval, lebo ak by ju sťažovateľka neplnila, stratil by k synovi všetky

práva. Na telefonát sťažovateľky, že naozaj nemá žiaden záujem neplniť dohodu, ktorú si telefonicky ohranili a ktorú by písomne uzavreli, len nech je toto obdobie za nimi, navrhovateľ odpovedal, že jeho advokát „... *mu v podstate zakázal akúkoľvek dohodu uzavrieť*“ a navrhovateľ odmietol o akejkoľvek dohode ďalej jednať.

11. K veci sa podaním z 15. apríla 2019 vyjadril na základe výzvy ústavného súdu aj navrhovateľ v návratovom konaní (v konaní pred ústavným súdom je zúčastnenou osobou, pozn.). Vo vyjadrení v podstatnom okrem iného uviedol, že sťažovateľka v sťažnosti cituje rozhodnutie odvolacieho súdu, ktorý jasne uviedol, že je v najlepšom záujme maloletého dieťaťa žiť a vyrastať v pravidelnom kontakte s oboma rodičmi v mieste jeho obvyklého pobytu, a názor sťažovateľky, že rozhodnutie „*viac reflektujúce povinnosti rodičov*“ akceptovať spoločný pobyt v zahraničí, než oprávnené záujmy dieťaťa, je subjektívnym názorom sťažovateľky.

11.1 Podľa navrhovateľa podstatou konania o návrat maloletého do krajiny jeho obvyklého pobytu je skutočnosť, že jeden z rodičov uniesol – neoprávnene premiestnil maloletého z krajiny jeho obvyklého pobytu do cudzej krajiny, kde ho neoprávnene zadržáva bez súhlasu druhého rodiča, pričom tvrdenie sťažovateľky, že nikdy nebránila a nebráni otcovi maloletého kontaktu s maloletým, sa taktiež nezakladá na pravde.

11.2 Poukazoval na to, že sťažovateľka nepredložila do súdneho konania pred súdom prvej inštancie, ako ani pred odvolacím súdom žiadne dôkazy, ktoré by preukazovali utrpené fyzické zranenia či psychické následky v dôsledku jeho násilníckeho správania sa (nepredložila žiadne lekárske správy ani iné objektívne dôkazy), a keďže predmetné trestné konanie ešte nebolo právoplatne skončené, je nevyhnutné na navrhovateľa hľadiť ako na nevinného.

11.3 Navrhovateľ, vychádzajúc aj z rozhodnutia súdu I. inštancie, aj odvolacieho súdu, vo svojom vyjadrení tvrdil, že maloletý mal v Cyperskej republike taktiež vytvorené silné sociálne väzby k rodine, ale aj k prostrediu, ktoré boli konaním sťažovateľky narušené.

11.4 Podľa navrhovateľa bol maloletý sťažovateľ na základe subjektívneho rozhodnutia sťažovateľky vytrhnutý z jeho stabilného výchovného prostredia oboch rodičov a taktiež najmä z jemu prirodzeného sociálneho prostredia do cudzej krajiny, kde nemá žiadne sociálne väzby s rovesníkmi. Taktiež správaním sťažovateľky, ktorá bráni kontaktu

maloletého s navrhovateľom, dochádza k narúšaniu ich vzájomného puta. Uviedol, že sú mu upierané jeho rodičovské práva, že už viac ako rok žije v nevedomosti o stave svojho syna, v odlúčení od neho. Bol toho názoru, že takýto stav nepriaznivo vplýva na psychický vývoj maloletého.

11.5 Navyše, poukázal na skutočnosť, že sťažovateľka žije v spoločnej domácnosti s priateľom, s ktorým už má ďalšie dieťa. Sťažovateľka tak vedome predmetným stavom vytvára a prehĺbuje odlúčenie maloletého a oslabovanie citových väzieb vo vzťahu k otcovi, čo môže mať nepriaznivý vplyv na psychický vývoj maloletého.

11.6 Podľa navrhovateľa bolo taktiež preukázané, že neexistujú dôvody na nenariadenie návratu maloletého do krajiny obvyklého pobytu.

11.7 V závere svojho vyjadrenia navrhovateľ považuje napadnuté uznesenie krajského súdu a uznesenie okresného súdu sp. zn. 11 P 129/2017 z 9. októbra 2017 za vecne správne, riadne odôvodnené, a preto žiada vysloviť, že ich označené práva v bode 1 a v záhlaví tohto nálezu porušené neboli.

12. Sťažovateľka, opierajúc sa o ďalšiu konkrétnu judikatúru ESLP, v replike z 30. mája 2019 k vyjadreniu navrhovateľa vytkla súdom prvej a druhej inštancie, že rezignovali na primárny cieľ konania o návrat maloletého do cudziny, ktorým je v súvislosti s čl. 8 dohovoru a Haagskym dohovorom najlepší záujem dieťaťa, nie jej, ako ani navrhovateľa. Poukázala na to, že za okolností, že oba súdy maloletého sťažovateľa nevideli, nevypočuli a ani nerešpektovali stanoviská Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a organizácie MyMamy, ktoré s maloletým sťažovateľom urobili pohovor, nebol v rámci ich rozhodnutí prvoradý záujem maloletého, ale ich postup bol striktne formálny, bez snahy prihliadnuť k akýmkoľvek tvrdeniam a navrhnutým dôkazom sťažovateľky.

12.1 Vytýkala súdom, že nezobrali do úvahy „*najlepší záujem*“ dieťaťa, absolútne nepreskúmali rodinnú situáciu ako celok, nepreštudovali relevantné faktory, nevykonali vyvážené a odôvodnené vyhodnotenie príslušných záujmov a žiadnym spôsobom sa nesnažili zistiť, aké riešenie je najlepšie pre dieťa.

12.2 Za podstatné považovala to, že navrhovateľ na ňu na Cypre podal trestné oznámenie, na čo cyperský súd vydal európsky zatýkací rozkaz voči jej osobe. Sťažovateľka

sa teda nemôže na Cyprus vrátiť bez toho, aby nebola trestne a pre zatknutie zrejme aj väzobné stíhaná.

12.3 Poukazovala na to, že maloletý sťažovateľ neovláda grécky jazyk a vo veku 5 a pol roka by nerozumel jedinému slovu svojho otca. Maloletý sťažovateľ je slovenský občan a žije na Slovensku takmer polovicu svojho života (prvých 6 mesiacov po narodení a posledné dva roky), bezproblémovo sa zžil s prostredím a komunitou od prvého dňa, pričom slovenčina je jeho materským jazykom, a nie gréčtina. Navrhovateľ o maloletého sťažovateľa neprejavuje žiaden záujem, a to, že to uvedie v mailovej komunikácii s advokátom, žiaden záujem nepreukazuje. Uviedla, že ona miluje svoje dieťa nadovšetko a navrhovateľ by mal mať v tomto ohľade dokonca obavy, a fyzický a psychický vývoj syna je z jej pohľadu iba fráza. Navyše, zásadne nesúhlasila s tvrdením v závere vyjadrenia, že tento stav nepriaznivo vplýva na psychický vývoj maloletého. Opakovala, že súd, otec, ani právny zástupca nemá, čo sa týka jeho zdravého psychického stavu, žiadne empirické poznatky napriek tomu, že o to prvoinštančný súd žiadala.

12.4 Ústavnej sťažnosti navrhla vyhovieť.

13. Vzhľadom na oznámenie sťažovateľky a predsedu krajského súdu, že netrvajú na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie, ústavný súd v súlade s § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, pretože dospel k záveru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

14. Na základe návrhu sťažovateľky na odloženie vykonateľnosti napadnutého uznesenia krajského súdu ústavný súd jej návrhu vyhovel a uznesením č. k. I. ÚS 298/2018-81 z 24. apríla 2019 rozhodol o odložení jeho vykonateľnosti v spojení s napadnutým uznesením okresného súdu.

III.

III.1 Právomoc ústavného súdu a ústavnoprávne východiská z hľadiska medzinárodných zmlúv

15. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

16. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

17. Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon. Týmto zákonom je s účinnosťou od 1. marca 2019 spomínaný zákon o ústavnom súde v čl. I. § 1 až § 13 a § 16 až § 28 a § 32 až § 248 a § 250 a § 251. V zmysle § 246 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde sa tento zákon použije aj na konania začaté do 28. februára 2019, pričom právne účinky úkonov, ktoré v konaní nastali do 28. februára 2019, zostávajú zachované.

18. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

19. Podľa čl. 47 ods. 3 ústavy všetci účastníci sú si v konaní podľa odseku 2 rovní.

20. Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom.

21. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru má každý právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu...

22. Z doterajšej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že medzi obsahom základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahom práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (m. m. II. ÚS 71/97). Z tohto vyplýva, že právne východiská, na základe ktorých ústavný súd preskúmava, či došlo k ich porušeniu, sú vo vzťahu k obom označeným právam v zásade identické (IV. ÚS 147/08).

23. Podľa čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru má každý právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.

23.1 Z hľadiska dohovoru je pri medzinárodných rodičovských únosoch detí zásahom do rodinného života, ktorý musí byť ospravedlnený podľa čl. 8 ods. 2, už i len vykonateľné rozhodnutie o návrate uneseného dieťaťa alebo o jeho zamietnutí. Nie je potrebné, aby bolo vykonané (rozsudok ESLP, Šneersona a Kampanella proti Taliansku z 12. 7. 2011).

24. Podľa čl. 3 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto dohovoru, sa zaväzujú, že zabezpečia dieťaťu ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre jeho blaho, pričom budú brať ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za dieťa zodpovedných a urobia všetky potrebné zákonodarné administratívne opatrenia.

24.1 Podľa čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto dohovoru, musia zabezpečiť dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo slobodne sa vyjadrovať o všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom detí musí venovať primeraná pozornosť zodpovedajúca ich veku a úrovni. Za týmto účelom sa dieťaťu musí predovšetkým poskytnúť možnosť, aby bolo vypočuté v každom súdnom alebo administratívnom pojednávaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo alebo prostredníctvom zástupcu alebo jeho príslušného orgánu, a spôsobom, ktorý je v súlade s pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

24.2 Podľa čl. 2 ods. 2 ústavy štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

III.2 Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva k medzinárodným rodičovským únosom detí a všeobecné princípy vyplývajúce z judikatúry ESĽP

25. V ostatnom období sa v judikatúre ESĽP vo veciach rodičovských únosov detí čoraz častejšie prejavuje názor, že „návrat dieťaťa nemá byť v prípadoch, keď je Haagsky dohovor aplikovateľný, nariadený automaticky alebo mechanicky a najlepší záujem dieťaťa musí byť posudzovaný v každom jednotlivom prípade a závisí od škály individuálnych okolností, konkrétne od veku a stupňa vyspelosti, prítomnosti alebo absencie rodičov, okolia a skúseností, ktoré musia byť zohľadnené. Vzájomným vzťahom Haagskeho dohovoru a dohovoru sa explicitne zaoberal ESĽP najmä v rozsudku Veľkej komory vo veci Neulinger a Shuruk proti Švajčiarsku č. 41615/07 zo 6. júla 2010, body 36 a 37. V tomto rozhodnutí vyslovil požiadavku adresovanú vnútroštátnym súdom rozhodujúcim v návratovom konaní, aby výnimku zakotvenú v čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru vykladali v rámci čl. 8 dohovoru a pre tento účel „detailne preskúmali celú rodinnú situáciu“ a uistili sa, že návratom dieťaťa nedôjde k jeho vystaveniu fyzickej alebo duševnej ujme alebo k tomu, že ho návrat inak privedie do neznesiteľnej situácie.

26. V rozsudku Šneersone a Kampanella proti Taliansku z 12. júla 2011 ESĽP považoval za nedostatočne odôvodnené rozsudky talianskych súdov nariaďujúcich návrat dieťaťa do Talianska, pričom lotyšské sudy už predtým odmietli žiadosť o návrat dieťaťa

podľa Haagskeho dohovoru s odkazom na čl. 13 písm. b). Talianske súdy sa podľa ESĽP náležite nevysporiadali s nebezpečenstvami pre dieťa vyplývajúcimi z jeho návratu do Talianska a nezvážili žiadne alternatívne riešenia, ktoré by zabezpečili kontakt medzi dieťaťom a jeho otcom.

27. V prípade B. proti Belgicku z 19. júla 2012 belgické súdy rozhodovali o návrate dieťaťa, ktoré matka vzala z USA do Belgicka bez dohody s jeho otcom alebo bez rozhodnutia amerického súdu. Prvostupňový súd rozhodol, že dieťa sa nemá vrátiť do USA, toto rozhodnutie však bolo zrušené odvolacím súdom, ktorý nariadil návrat. Európsky súd pre ľudské práva kritizoval skutočnosť, že odvolací súd nežiadal o ďalšie znalecké posudky, ktoré by preverili skutočný rozsah rizík pre dieťa a nebral do úvahy ani skutočnosť, že dieťa v čase jeho rozhodovania žilo v Belgicku už dva roky, plynule hovorilo po holandsky a bolo plne začlenené do okolitého prostredia. Európsky súd pre ľudské práva bol toho názoru, že časový faktor je rozhodujúcim prvkom pri hodnotení konkrétnych dôsledkov návratu a konštatoval, že odvolací súd náležite nezistil existenciu rizika v zmysle čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, a teda podľa jeho názoru rozhodovací proces nespĺňal procesné požiadavky čl. 8 dohovoru. Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že by došlo k porušeniu čl. 8 dohovoru, ak by bol príkaz na návrat dieťaťa do USA vykonaný.

28. K záveru, že výkonom rozhodnutia o návrate by došlo k porušeniu čl. 8 dohovoru, ESĽP dospel aj v prípade *Phostira Efthymiou a Ribeiro Fernandez* proti Portugalsku z 5. februára 2015. Portugalské súdy s výnimkou odvolacieho súdu rozhodli o návrate dieťaťa na Cyprus. Európsky súd pre ľudské práva však ich odôvodnenia týkajúce sa otázky existencie vážneho nebezpečenstva ujmy podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru považoval za príliš stručné a nedostatočne podložené dôkazmi. Portugalským súdom vytkol, že nevyžiadali od cyperských orgánov správu o pomeroch otca dieťaťa a jeho sťažovateľkou uvádzanej neschopnosti starať sa o dieťa (to isté sa zistilo aj v tomto prípade, pozn.).

29. Ako ďalší príklad možno uviesť aj rozsudok Veľkej komory X. proti Lotyšsku z 26. novembra 2013. Prípád sa konkrétne týkal konania o návrat dieťaťa do Austrálie ako krajiny obvyklého pobytu, ktorú matka opustila spolu s dcérou v čase, keď mala necelých tri a pol roka. Prvostupňový súd v Lotyšsku v novembri 2008 nariadil návrat dieťaťa do Austrálie. Sedemčlenná komora ESLP najprv rozsudkom z 13. decembra 2011 rozhodla, že lotyšské súdy opomenutím náležitého preskúmania celej rodinnej situácie porušili právo matky podľa čl. 8 dohovoru v kontexte nariadenia návratu maloletého dieťaťa do Austrálie. Následne sa vec dostala aj pred Veľkú komoru, ktorá väčšinou hlasov rozhodla, že lotyšské súdy v predmetnom prípade nedodržali procesné požiadavky čl. 8 dohovoru z dôvodu, že odmietli posúdiť tvrdenie „o vážnej ujme“, ktorá dieťaťu hrozila v prípade nariadenia návratu do Austrálie. Vytkol im, že napriek tomu, že sťažovateľka predložila odvolaciemu súdu v Rige posudok vypracovaný psychológom, ktorý signalizoval, že v prípade okamžitého oddelenia matky od dieťaťa môže vzniknúť u dieťaťa psychická trauma, odvolací súd sa s ním nevysporiadal. V tejto súvislosti ESLP zdôraznil, že psychologický posudok upriamoval pozornosť na riziko vzniku vážnej psychickej traumy, ktorá bola priamo prepojená s najlepším záujmom dieťaťa, a preto toto tvrdenie malo byť preskúmané v rámci čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru. Okrem toho ESLP zdôraznil, že potreba dodržania krátkych lehôt ustanovených v Haagskom dohovore nezbavovala lotyšské orgány zodpovednosti vykonať účinné preskúmanie takéhoto tvrdenia. V dôsledku toho ESLP konštatoval, že odmietnutie Krajského súdu v Rige preskúmať sťažovateľkine námietky podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru viedlo k porušeniu procesných záväzkov ustanovených v čl. 8 dohovoru.

30. Európsky súd pre ľudské práva vo svojej judikatúre ďalej konštatoval, že existuje široký konsenzus i v rámci medzinárodného práva, že vo všetkých rozhodnutiach týkajúcich sa detí musia byť rozhodujúcim hľadiskom ich najlepšie záujmy. Na jednej strane vyžaduje udržiavanie väzieb dieťaťa s jeho rodinou, okrem prípadov, keď sa konkrétna rodina preukáže ako nevhodná, teda rodinné väzby môžu byť pretrhnuté iba vo veľmi výnimočných prípadoch, ale na druhej strane je však v záujme dieťaťa, aby bola jeho výchova zabezpečená v stabilnom prostredí a rodičom nemôže byť podľa čl. 8 dohovoru umožnené uplatňovať opatrenia, ktoré by mohli poškodiť zdravie alebo vývoj dieťaťa.

Článok 8 dohovoru tak vyžaduje zo strany orgánov verejnej moci rozhodovanie zachovávajúce rovnováhu medzi záujmami dieťaťa a záujmami rodičov, osobitná pozornosť v tomto procese však musí byť venovaná najlepšiemu záujmu dieťaťa, ktoré v závislosti od jeho povahy a významu môže prevážiť nad záujmami rodičov (Sahin v. Nemecko, rozsudok z 8. 7. 2003, bod 66).

31. Z uvedenej judikatúry teda vyplýva, že ESLP vyžaduje preskúmanie najlepšieho záujmu dieťaťa v širšom kontexte, ako len vo vzťahu k posúdeniu, či nie sú dané okolnosti podľa čl. 13, resp. čl. 20 Haagskeho dohovoru, teda výnimky z povinnosti nariadiť návrat. Posudzovanie najlepšieho záujmu dieťaťa a rozsah dokazovania, ktoré sú vyvoditeľné z aktuálnej judikatúry ESLP, však nebol v konaní a rozhodovaní krajského súdu dostatočne zohľadnený.

32. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje na to, že uvedená judikatúra ESLP bola premietnutá už aj do rozhodovacej praxe ústavného súdu (pozri napr. nálezy sp. zn. IV. ÚS 100/2014 z 23. mája 2014, sp. zn. III. ÚS 132/2018 zo 17. júla 2018 a sp. zn. II. ÚS 736/2017 zo 7. augusta 2018). I v týchto prípadoch všeobecné súdy nezohľadnili osobitné okolnosti vyplývajúce z tohto čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru a napadnuté uznesenia krajského súdu nespĺňali v tejto časti ústavné atribúty náležitého odôvodnenia súdneho rozhodnutia.

33. Na dôvažok ústavný súd upriamuje pozornosť aj na odôvodnenie neskorších rozhodnutí krajského súdu sp. zn. 8 CoP 280/2018 z 12. novembra 2018 v bode 31, pokiaľ sa týka jeho právnych záverov s prihliadnutím na (ne)posúdenie záujmu maloletého dieťaťa, ako aj sp. zn. 7 CoP 161/2017 z 30. augusta 2018 v bode 25, kde súd po vykonaní dokazovania konštatoval, že okamžitý návrat maloletého dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu nie je jeho najlepším záujmom, pretože existuje hrozba nebezpečenstva vzniku duševnej ujmy.

34. V tejto veci sú rozhodnutia všeobecných súdov založené na implicitnom závere, že spolu s maloletým sťažovateľom sa vráti do krajiny obvyklého pobytu aj sťažovateľka.

Vyjadrenia procesného opatrovníka a odbornej inštitúcie tiež poukazovali na to, že sťažovateľka je primárnou citovou osobou pre maloletého a kľúčové je zachovanie tohto vzťahu. Z tohto pohľadu bolo preto zásadné, aby sa konajúce súdy osobitne zaoberali tými skutočnosťami, ktoré by bližšie objasnili, či návrat sťažovateľky do krajiny obvyklého pobytu je možný, prípadne či existovali také okolnosti, ktoré by viedli k záveru, že sťažovateľka opodstatnene odmieta návrat do krajiny obvyklého pobytu. V prípade zistených nezhôd medzi rodičmi maloletého sa nejavilo ako primerané trvať na tom, aby sa sťažovateľka s maloletým sťažovateľom nastahovali opäť do spoločnej domácnosti, a iba konštatovať, že majú obidvaja v nej vytvorené materiálne zázemie. Z obsahu spisového materiálu nie je zrejmé, či rodičia maloletého sťažovateľa bývali samostatne alebo v dome u starých rodičov, alebo mali oddelené domácnosti a bývali s nimi v rodinnom dome. Iné bývanie sťažovateľky a maloletého sťažovateľa po ich návrate však nebolo žiadnym spôsobom ani navrhované či preukázané.

IV.

Relevantná právna úprava

35. Civilný mimosporový poriadok (ďalej len „CMP“) účinný od 1. júla 2016 má vo svojich zásadách (čl. 2 ods. 1) uvedené, že každé ustanovenie tohto zákona treba vykladať v súlade s ústavou, verejným poriadkom, princípmi, na ktorých spočíva tento zákon, s medzinárodno-právnymi záväzkami Slovenskej republiky, ktoré majú prednosť pred zákonom, judikatúrou ESLP a Súdneho dvora Európskej únie, a to s trvalým zreteľom na hodnoty, ktoré sú nimi vyjadrené a chránené.

36. Konanie o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní je novým typom mimosporového konania, ktorý je reflexiou medzinárodného záväzku z Haagskeho dohovoru. Cieľom tohto dohovoru je zabezpečiť okamžitý návrat detí, ktoré boli neoprávnene premiestnené do niektorého zmluvného štátu alebo sú v ňom zadržované, a zabezpečiť, aby opatrovnícke práva a práva styku podľa právneho poriadku jedného zmluvného štátu sa účinne dodržiavali v ostatných zmluvných štátoch.

37. Cieľom CMP je zabezpečenie primárnej ochrany dieťaťa a jeho status quo, aby o dieťati rozhodoval súd štátu obvyklého pobytu dieťaťa, aby boli dodržiavané práva dieťaťa nebyť oddelené od svojich rodičov a premiestnené a zadržované proti jeho vôli ako prevencia pred zneužitím získania priaznivejšieho rozhodnutia výberom rozhodného práva. Predmet tohto konania definovaný v § 123 CMP vychádza z Haagskeho dohovoru, ako aj z nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností (ďalej len „nariadenie“). Podľa čl. 11 ods. 2 a ods. 4 nariadenia pri uplatňovaní čl. 12 a 13 Haagskeho dohovoru sa musí zabezpečiť, aby sa dieťaťu dala možnosť vyjadriť sa v konaní, ak sa to s ohľadom na jeho vek alebo stupeň vyspelosti nejaví nevhodné.

38. Podľa § 123 ods. 1 CMP v konaní o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní podľa osobitného predpisu alebo medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, súd rozhoduje, či premiestnenie alebo zadržanie maloletého bolo neoprávnené a či je daný niektorý z dôvodov na nenariadenie návratu maloletého. Podľa § 123 ods. 2 CMP súd vykonáva dokazovanie len v rozsahu potrebnom na zistenie skutočností podľa odseku 1. Berúc do úvahy už uvedené, sú súdy v súlade s judikatúrou ESĽP povinné v týchto konaniach zohľadňovať najlepší záujem dieťaťa, a teda nerozhodovať automaticky. Mimosporové konanie je typické dominanciou princípu oficiality a princípu materiálnej pravdy. Tieto vyžadujú od súdu, aby zistil skutočný stav veci, a teda v rámci dokazovania sa súd nemôže spoliehať len na dôkaznú iniciatívu účastníkov konania (pozri § 32 CMP), ale aplikuje tzv. vyšetrovací, resp. vyhľadávací princíp civilného procesu. Preto je súd povinný vykonať aj iné dôkazy, ako navrhli účastníci, ak je to potrebné na zistenie skutočného stavu veci. Nie je však vylúčené, aby si súd osvojil (fakultatívne) zhodné tvrdenia účastníkov, ale len za splnenia podmienky, že nemá pochybnosti o ich pravdivosti, a zároveň nie sú v rozpore s vykonaným dokazovaním. Obmedzenie zásady oficiality a vyšetrovacieho princípu pri zisťovaní skutočného stavu veci, ktoré vyplýva z odseku 2, je odôvodnené potrebou uskutočniť konanie v čo najkratšom čase, čo je v záujme predovšetkým maloletého dieťaťa.

39. Podľa čl. 3 Haagskeho dohovoru premiestnenie alebo zadržanie dieťaťa sa považuje za neoprávnené, ak

a) je porušením opatrovnickeho práva, ktoré nadobudla osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba buď spoločne alebo samostatne podľa právneho poriadku štátu, na ktorého území malo dieťa svoj obvyklý pobyt bezprostredne pred premiestnením alebo zadržaním.

b) v čase jeho premiestnenia alebo zadržania sa toto právo aj skutočne vykonávalo buď spoločne alebo samostatne, alebo by sa takto vykonávalo, ak by nedošlo k premiestneniu či zadržaniu. Opatrovnicke právo uvedené v písm. a) možno nadobudnúť najmä priamo zo zákona alebo na základe rozhodnutia súdu, alebo správneho orgánu, alebo na základe dohody platnej podľa právneho poriadku tohto štátu.

40. Podľa článku 12 Haagskeho dohovoru, ak bolo dieťa neoprávnené premiestnené alebo zadržané podľa čl. 3 a v deň začatia konania pred justičným alebo správnym orgánom zmluvného štátu, v ktorom sa dieťa nachádza, neuplynulo odo dňa neoprávneného premiestnenia alebo zadržania lehota 1 roka, nariadi príslušný orgán okamžite návrat dieťaťa.

41. Podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru justičný alebo správny orgán dožiadaného štátu nemusí nariadiť návrat dieťaťa, ak osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá nesúhlasí s jeho vrátením, preukáže, že

a) osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá mala dieťa v osobnej starostlivosti, v čase premiestnenia alebo zadržania opatrovnicke právo skutočne nevykonávala alebo že súhlasila, či následne sa zmierila s premiestnením alebo zadržaním, alebo

b) existuje vážne nebezpečenstvo, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie.

Pri hodnotení okolností uvedených v tomto článku justičné a správne orgány vezmú do úvahy informácie o sociálnom prostredí dieťaťa, ktoré poskytol ústredný orgán alebo iný príslušný orgán štátu obvyklého pobytu dieťaťa. Súd nemôže odmietnuť návrat dieťaťa podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, ak sa preukáže, že sa vykonali primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate.

42. Podľa čl. 20 Haagskeho dohovoru návrat dieťaťa podľa čl. 12 možno odmietnuť, ak by to nepripúšťali základné princípy ochrany ľudských práv a základných slobôd dožiadaného štátu.

43. V konaní o nariadenie návratu maloletého dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu podľa Haagskeho dohovoru ide o čo najrýchlejšie navrátenie dieťaťa tam, kde žilo v čase pred jeho medzinárodným únosom a kde môže byť v súlade s právom meritórne rozhodnuté o úprave pomerov k dieťaťu. Účelom konania o nariadenie návratu dieťaťa neoprávnene premiestneného z miesta jeho obvyklého pobytu je zabezpečiť, aby o deťoch rozhodovali súdy štátu ich obvyklého pobytu. Takéto konanie má zároveň pozbaviť únoscú výhod, ktoré získal neoprávneným premiestnením dieťaťa. Skutočnosť, že v cudzine únosca nedosiahne vydanie rozhodnutia o opatrovníckych právach k dieťaťu a riskuje konanie o návrat, by mala tiež pôsobiť preventívne a nabádať rodičov, aby sa nerozhodli uniesť dieťa a uprednostnili vyriešenie sporov o opatrovníckych právach v štáte obvyklého pobytu dieťaťa. Všeobecný súd v tomto konaní rozhoduje len o nariadení alebo nenariadení navrátenia dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu (pod jurisdikciu tohto štátu); rozhodnutie súdu o navrátení dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu nie je rozhodnutím o opatrovníckych právach, ani rozhodnutím o navrátení dieťaťa konkrétnej osobe, resp. rozhodnutím o oddelení dieťaťa od inej konkrétnej osoby.

44. Zisťovanie názoru maloletého je obligatórnym postupom súdu, pričom vyjadrenie názoru dieťaťa nie je podmienené vekovou hranicou ani rozumovou vyspelosťou, ale schopnosťou ho vyjadriť, a to primárne samostatne. Rovnako s prihliadnutím na vek a vyspelosť dieťaťa súd zvolí spôsob zistenia názoru maloletého, a teda či tak urobí súd sám výsluchom na pojednávaní, mimo pojednávania, prostredníctvom orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a pod., prípadne či tak urobí v prítomnosti iných osôb, alebo bez prítomnosti iných osôb. Výsluch maloletého bez prítomnosti iných osôb súd volí hlavne v prípade, ak by výpoveď maloletého mohla byť ovplyvnená napríklad konfliktom lojality a podobne.

V.

Posúdenie vecí ústavným súdom

V.1 K namietanému základnému právu na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právu na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením krajského súdu

45. Ústavný súd v prvom rade konštatuje, že jeho úlohou nie je zastupovať všeobecné súdy, ktoré sú primárne zodpovedné nielen za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd (čl. 144 ods. 1 a čl. 152 ods. 4 ústavy). Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách.

46. Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (napr. IV. ÚS 77/02, IV. ÚS 299/04, II. ÚS 78/05) do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy. Z toho vyplýva, že k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne konformným spôsobom interpretovaná platná a účinná právna norma (m. m. IV. ÚS 77/02).

47. Ústavnosť konaní pred orgánom verejnej moci predpokladá aj to, že orgán verejnej moci, pred ktorým sa takéto konania uskutočňujú, koná zásadne nestranne, nezávisle a s využitím všetkým zákonom ustanovených prostriedkov na dosiahnutie účelu

predmetného konania. Ústavný súd v tomto smere osobitne pripomína objektivitu takého postupu orgánu verejnej moci (m. m. II. ÚS 9/00, II. ÚS 143/02). Len objektívnym postupom sa v rozhodovacom procese vylučuje svojvôľa, ktorej nebezpečenstvo spočíva v potenciálnom uplatnení ničím (objektívne) nepodloženej úvahy orgánu verejnej moci bez akýchkoľvek objektívnych limitov, ktoré sú v podmienkach právneho štátu okrem iného garantované zákonnými spôsobmi zisťovania skutkového základu pre rozhodnutie.

48. Objektívny postup orgánu verejnej moci sa musí prejavovať nielen vo využití všetkých dostupných a pritom legálnych zdrojov zisťovania skutkového základu na rozhodnutie, ale aj v tom, že takéto rozhodnutie obsahuje (musí obsahovať) aj odôvodnenie, ktoré preukázateľne vychádza z týchto objektívnych postupov a ich uplatnenia v súlade s procesnými predpismi.

49. Z ustálenej judikatúry ústavného súdu tiež vyplýva, že neodmysliteľnou súčasťou základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (napr. IV. ÚS 115/03, III. ÚS 60/04). Potreba náležite odôvodniť súdne rozhodnutie je daná tiež vo verejnom záujme, pretože je jednou zo záruk, že výkon spravodlivosti nie je arbitrárny, neprehľadný a že rozhodovanie súdu je kontrolovateľné verejnosťou. K porušeniu základného práva na súdnu ochranu by došlo predovšetkým vtedy, ak by komukoľvek bola odmietnutá možnosť domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a ak by súd odmietol konať a rozhodovať o podanom návrhu (žalobe) fyzickej osoby alebo právnickej osoby (napr. I. ÚS 35/98), ale tiež v prípade, ak by rozhodnutie všeobecného súdu bolo prejavom zjavnej svojvôle pri výklade a aplikácii právnej normy, alebo ak by rozhodnutie bolo nedostatočne odôvodnené (m. m. IV. ÚS 296/09). Odôvodnenie súdneho rozhodnutia musí dávať odpoveď na všetky relevantné okolnosti predložené účastníkmi konania (m. m. II. ÚS 122/05).

50. Právo na spravodlivý proces v zmysle čl. 6 ods. 1 dohovoru obsahuje dve zložky, a to jednak „právo na prístup k súdu“, t. j. právo obrátiť sa na súd na vymoženie či ochranu subjektívneho práva, a jednak právo na určitú kvalitu procesu, ktorá je zabezpečená celou radou inštitucionálnych a procesných záruk. Právo na spravodlivý proces je tak samostatné subjektívne verejné právo voči štátu na poskytnutie právnej ochrany v takom procese, ktorý maximálne garantuje spravodlivý výsledok.

51. Všeobecný súd musí vykladať a používať ustanovenia na vec sa vzťahujúcich zákonných predpisov v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno toto ani iné základné práva obmedziť spôsobom zasahujúcim do ich podstaty a zmyslu. Všeobecný súd musí vychádzať z toho, že súdy majú poskytovať v súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (obdobne napr. IV. ÚS 1/02, II. ÚS 174/04, III. ÚS 117/07). Princíp spravodlivosti a požiadavka materiálnej ochrany práv sú totiž podstatnými a neopomenuteľnými atribútmi právnej ochrany (predovšetkým súdnej) v rámci koncepcie materiálneho právneho štátu (III. ÚS 72/2010). Zistené nedostatky pritom musia dosahovať mieru ústavnej relevancie, teda ich intenzita musí byť spôsobilá porušiť niektoré z práv uvedených v ústave (obdobne m. m. III. ÚS 132/2018).

52. Predmetom ústavnej sťažnosti sú námietky sťažovateľky, ktoré sú podrobnejšie uvedené v bodoch 4 až 7. V podstatnom spočívajú najmä v tom, že závery krajského súdu v napadnutom uznesení sú nedostatočné, a najmä *„formálne, bez podrobného skúmania okolností, ktoré svedčia v prospech použitia čl. 13 písm. b) Dohovoru...“*.

53. Z tohto hľadiska ústavný súd preskúmal sťažnostné argumenty a na ten účel si vyžiadal aj súdny spis okresného súdu. Po jeho preštudovaní konštatuje, že všeobecné súdy (krajský súd a okresný súd) sa nevysporiadali s rozporuplnými tvrdeniami účastníkov konania adekvátnym a dostatočným spôsobom.

V.2 Ku krajine obvyklého pobytu maloletého sťažovateľa

54. Právny záver konajúcich súdov o určení krajiny obvyklého pobytu bol v napadnutom uznesení okresného súdu odôvodnený v bode 42 na s. 9. S týmto záverom sa stotožnil i krajský súd, ktorý na potvrdenie správnosti tohto názoru opísal svoje úvahy bližšie v napadnutom uznesení v bode 21 na s. 8. Východiskovou premisou bolo konštatovanie, že rodičia maloletého sťažovateľa žili v manželskom zväzku a v spoločnej domácnosti do apríla 2017 na Cypre, keď sťažovateľka opustila s maloletým sťažovateľom krajinu obvyklého pobytu, a dočasný súhlas navrhovateľa s vycestovaním si neskôr svojvoľne zmenila na trvalé opustenie bydliska, preto trvalé premiestnenie dieťaťa na územie Slovenska a jeho následné zadržiavanie matkou bolo potrebné považovať všeobecnými súdmi za neoprávnené (m. m. III. ÚS 227/2017).

55. Na druhej strane je potrebné uviesť, že pred uzavretím manželstva v júli 2014 a ani po ich zoznámení v roku 2012 sťažovateľka ešte nežila s navrhovateľom v spoločnej domácnosti, ako to tvrdil navrhovateľ v návrhu (bod 4 v napadnutom uznesení okresného súdu), pretože sťažovateľka študovala denné štúdium na strednej škole v [REDACTED]. Takisto maloletý sťažovateľ sa narodil v roku 2013 na Slovensku, kde sa potom o neho takmer pol roka starala sťažovateľka výlučne sama. Nemenej dôležitou okolnosťou je aj to, že maloletý sťažovateľ má slovenské štátne občianstvo a so sťažovateľkou sa presťahoval do Cyperskej republiky až po šiestich mesiacoch od narodenia (jún 2014). Okrem toho pravidelne raz do roka spolu so sťažovateľkou približne na mesiac navštevoval aj Slovensko ako svoju rodnú krajinu.

56. Napriek týmto okolnostiam, ktoré všeobecné súdy nevyhodnocovali, však právny záver konajúcich súdov o tom, že Cyprus bol v relevantnom čase krajinou obvyklého pobytu maloletého sťažovateľa, je možné akceptovať a ústavný súd ho nepovažuje v tejto časti za arbitrárny alebo zjavne neodôvodnený.

V.3 K najlepšiemu záujmu maloletého sťažovateľa

57. V súvislosti s cieľom a účelom Haagskeho dohovoru je tiež relevantná judikatúra, podľa ktorej „návrat dieťaťa nemá byť v prípadoch, keď je Haagsky dohovor aplikovateľný, nariadený automaticky alebo mechanicky a najlepší záujem dieťaťa musí byť posudzovaný v každom jednotlivom prípade a závisí od škály individuálnych okolností, konkrétne od veku a stupňa vyspelosti, prítomnosti alebo absencie rodičov, okolia a skúseností. Z procesného hľadiska má národný orgán konať na základe úplného preskúmania celkovej rodinnej situácie a faktorov materiálnej, emocionálnej, zdravotnej, psychologickéj a pod. povahy.“ (rozsudok ESLP č. 41615/07, Neulinger a Shuruk v. Švajčiarsko zo 6. 7. 2010).

58. Uvedené naznačuje, že ESLP vyžaduje preskúmanie najlepšieho záujmu dieťaťa v širšom kontexte ako len vo vzťahu k posúdeniu, či nie sú dané okolnosti podľa čl. 13, resp. čl. 20 Haagskeho dohovoru, teda výnimky z povinnosti nariadiť návrat. Tiež v zmysle platnej judikatúry ESLP je nutné vziať do úvahy najlepší záujem maloletého v súčasnej dobe (t. j. v čase rozhodovania súdu) skôr, než v čase únosu alebo doby považovaného návratu.

59. Ústavný súd konštatuje, že napadnuté uznesenie krajského súdu, v ktorom sa stotožnil so skutkovými a právnymi závermi okresného súdu v takej mimoriadne citlivej veci, je odôvodnené nedostatočne a zmätočne v tej časti, pokiaľ ide o jeho závery, že v danej veci nie je možné aplikovať výnimku z čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru. K tomu okresný súd v bode 40 uviedol: „*Podľa uvedeného článku súd nie je povinný nariadiť návrat, ak by bolo dieťa vystavené fyzickej alebo duševnej ujme alebo ak by sa dostalo do neznesiteľnej situácie. Nariadenie rozširuje povinnosť nariadiť návrat dieťaťa aj na prípady, kedy by dieťa mohlo byť vystavené takejto ujme, ale napriek tomu je preukázané, že orgány v členskom štáte pôvodu vykonali alebo sú pripravené vykonať primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po návrate. Súd musí tento aspekt posúdiť na základe okolností daného prípadu. Nestačí, že v členskom štáte pôvodu takýto postup na ochranu dieťaťa existuje, ale musí byť preukázané, že orgány v členskom štáte pôvodu prijali konkrétne opatrenia na ochranu daného dieťaťa.*“ (čiže okresný súd poprel

týmto konštatovaním sám seba bez bližšieho vyhodnotenia a preukázania týchto skutočností, pozn.).

59.1 Krajský súd k záverom okresného súdu v bode 21 síce správne konštatoval, „že je v najlepšom záujme maloletého žiť a vyrastať v blízkom a pravidelnom kontakte s oboma rodičmi v mieste jeho obvyklého pobytu...“, ale na druhej strane vec tiež neposúdil v tomto smere komplexne, keďže ani dohovorom požadovaná rýchlosť konania nemôže byť na ujmu právam maloletého sťažovateľa.

60. Všeobecné súdy sa totiž nezaoberali detailnejšie tou rozhodujúcou skutočnosťou, či návrat maloletého sťažovateľa do krajiny obvyklého pobytu by (ne)predstavoval pre dieťa nebezpečenstvo vzniku vážnej ujmy, a či bude naozaj v jeho najlepšom záujme návrat do výlučného rodinného prostredia otca spolu so sťažovateľkou, keďže vzťahy medzi nimi boli už nezmieriteľné.

61. Ústavný súd konštatuje, že všeobecné súdy, rovnako aj ústavný súd sú v tomto prípade viazané haagskym dohovorom, ako aj inými dohovormi spomínanými v bode 21 až 24. Pri výklade príslušných ustanovení uvedených medzinárodných zmlúv musia postupovať tak, aby sa nedostali do vzájomnej kolízie.

62. Najlepší záujem dieťaťa v návratovom konaní je vždy prvoradý. K naplneniu tohto účelu haagsky dohovor vychádza z vyvrátiteľnej domnienky, že návrat dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu je pri neoprávnenom premiestnení dieťaťa alebo jeho neoprávnenom zadržaní v krajine únosu (alebo tretej krajine) v najlepšom záujme dieťaťa (keďže miestom obvyklého pobytu dieťaťa je miesto, kde má dieťa rodinné, sociálne, osobnostné a kultúrne zázemie a väzby), s výnimkou tých prípadov, na ktoré pamätajú čl. 12, čl. 13 a čl. 20 Haagskeho dohovoru. Všeobecné súdy v tejto veci dospeli k záveru, že v danej veci nie je možné aplikovať čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, ale adekvátne a komplexne svoje rozhodnutie v tomto smere neodôvodnili, pokiaľ ide riadne skúmanie podmienok, či by bol návrat dieťaťa predovšetkým v jeho najlepšom záujme, berúc do úvahy osobitné okolnosti prednesené účastníkmi v návratovom konaní.

63. Je nesporné tiež to, že si nevyžiadali od cyperských orgánov správu o pomeroch otca dieťaťa a jeho sťažovateľkou uvádzanej neschopnosti starať sa samostatne o dieťa a neskúmali ani to, či v krajine návratu sú pre sťažovateľku a maloletého sťažovateľa presvedčivo poskytované primerané záruky a v prípade známeho rizika sú zavedené konkrétne ochranné opatrenia. Aj ESLP pripúšťa také rozhodnutia, že podmienky pred návratom je potrebné skúmať podrobnejšie, ak si to vyžadujú osobitné okolnosti prípadu.

64. Posúdiť najlepší záujem dieťaťa v každom jednotlivom prípade je teda primárne úlohou vnútroštátnych orgánov, ktoré často majú výhodu priameho kontaktu s dotknutými osobami. Preto majú určitú mieru voľnej úvahy, avšak ESLP preskúmava podľa dohovoru rozhodnutia, ktoré tieto orgány prijali pri výkone takejto právomoci. Článok 8 obsahuje aj procesné záväzky a vnútroštátny rozhodovací proces musí byť spravodlivý a umožniť všetkým zúčastneným sa k veci plne vyjadriť. Vnútroštátne súdy však musia dôkladne preskúmať celú rodinnú situáciu (faktory skutkové, citové, psychologické, materiálne či zdravotné) a urobiť vyvážené a rozumné posúdenie dotknutých záujmov a pritom mať neustále na pamäti nájdenie najlepšieho riešenia pre dieťa.

65. Je dôležité zdôrazniť, že hoci v právnej teórii neexistuje definícia najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa pre rozmanitosť života, prax ukazuje množstvo dôvodov, ktoré treba súdmi vyhodnotiť, aby bolo správne rozhodnuté v konečnom dôsledku o tom, či je v najlepšom záujme dieťaťa vrátiť sa do krajiny obvyklého pobytu (pozri bod 20 a znenie čl. 3 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa). Ústavný súd poukazuje v tejto súvislosti aj na všeobecný komentár č. 14(2013) o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu (čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa), vydaný 29. mája 2013 Organizáciou Spojených národov, Výborom pre práva dieťaťa, v časti V – Implementácia: posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa, písm. A, bod 48: „Posúdenie a určenie najlepšieho záujmu je jedinečnou činnosťou, ktorú je treba uskutočniť v každom jednom prípade vo svetle konkrétnych okolností každého dieťaťa alebo skupiny detí, či detí všeobecne.“ Medzi tieto okolnosti možno zaradiť konkrétne primeranú starostlivosť po návrate zabezpečovanú stravovaním, zdravotnou starostlivosťou a bývaním dieťaťa, bezpečie, ochranu duševnej, telesnej a citovej integrity dieťaťa a podobne.

66. Všeobecné súdy sa detailnejšie v tomto smere teda nezaoberali tým, či by bolo naozaj v najlepšom záujme maloletého sťažovateľa vrátiť sa do Cyperskej republiky. Sťažovateľka namietala, že sa už nemôže vrátiť do spoločnej domácnosti k navrhovateľovi, a otec by sa o neho nedokázal sám postarať. Tiež by bolo problematické z jej strany zabezpečovať potreby maloletého dieťaťa po ich návrate už za sťažených podmienok bez zodpovedajúceho bývania, a tiež príjmu, keďže jej vzťahy s navrhovateľom boli vážne narušené. Otec maloletého sťažovateľa nemal ani určenú právnu povinnosť platiť výživné a nemá ju ani dnes po viac ako dvoch rokoch od odchodu sťažovateľky, čiže celá starostlivosť o maloletého sťažovateľa by bola iba na nej. Súčasne maloletý sťažovateľ neovláda podľa sťažovateľky aktívne a dobre grécky jazyk, ktorý je potrebný pre jeho adaptáciu a začlenenie do prostredia, kde žije jeho otec, a predtým tam ešte nechodil ani do predškolského zariadenia. Spornou skutočnosťou sa javí aj to, ako by prípadne navrhovateľ participoval na jeho každodennej starostlivosti, keď jeho prístup pri výchove syna, ako to uvádzala sťažovateľka, bol povrchný a nedbanlivý. Maloletý sťažovateľ bol navyše citovo veľmi naviazaný na sťažovateľku, ktorá s ním trávila všetky voľné chvíle nielen na Cypre, ale aj počas dovolení na Slovensku, a aj v čase jej neprítomnosti, keď začala príležitostne pracovať, sa o maloletého sťažovateľa starala iba matka navrhovateľa, keďže navrhovateľ s tým nemal žiadne skúsenosti.

67. V neposlednom rade všeobecné súdy nezisťovali názor maloletého sťažovateľa v súvislosti, či sa chce vrátiť k navrhovateľovi (odôvodnenie v tomto smere je uvedené v bode 45 napadnutého uznesenia okresného súdu, pozn.). Aj keď vyslovený názor nie je v tomto prípade arbitrárny, na druhej strane však krajský súd ústavne akceptovateľným spôsobom už nijako bližšie nevysvetlil v bode 21, prečo sa stotožnil s názorom súdu prvej inštancie vo vzťahu k sťažovateľkou požadovanému výsluchu maloletého sťažovateľa a v tomto smere jej naozaj nedal na odvoláciu námietku žiadnu konkrétnu odpoveď. Bolo by preto vhodné, aby sa krajský súd v ďalšom konaní zaoberal aj možnosťou vypočutia maloletého sťažovateľa (pozri bod 44), avšak už nie prostredníctvom procesného opatrovníka.

68. Krajský súd, rešpektujúc citovanú judikatúru EŠLP, ústavného súdu a svoju vlastnú, by mal svoje ďalšie rozhodnutie založiť práve na uvedených okolnostiach prípadu, ktoré kladú na tento aspekt konania podstatný význam. Ústavný súd, sumarizujúc dosiaľ uvedené, dospel k záveru, že v posudzovanej veci krajský súd pri zisťovaní skutkového stavu nezohľadnil požiadavky vyplývajúce z aktuálnej judikatúry EŠLP, ako i požiadavky na dôslednú ochranu práv maloletých detí a na tomto zjavne nedostatočnom základe formuloval v napadnutom uznesení také skutkové a právne závery, ktoré sú z ústavného hľadiska neakceptovateľné a neudržateľné, a preto majú za následok porušenie základného práva sťažovateľky a maloletého sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

69. Nad rámec uvedeného ústavný súd považuje za potrebné dodať (bez toho, aby sa zaoberal bližšie ďalšími námietkami sťažovateľky, ktoré nepovažoval z ústavného hľadiska za rozhodujúce), že správanie navrhovateľa a sťažovateľky v konečnom dôsledku ubližuje predovšetkým maloletému sťažovateľovi. Z obsahu spisového materiálu vyplýva, že ich vzťahy neboli harmonické, čo vyvrcholilo odchodom sťažovateľky aj s maloletým sťažovateľom z Cypru a od toho času sa tieto vzťahy zjavne neurovnali, naopak, sťažovateľka aj navrhovateľ sa navzájom vystavujú trestnému stíhaniu, navrhovanú dohodu nakoniec neuzavreli, a každý z nich má zrejme iného partnera.

70. Nemožno ponechať bez povšimnutia, že sťažovateľka má nesporný podiel na neoprávnenom premiestnení maloletého sťažovateľa z krajiny obvyklého pobytu do jeho rodnej krajiny, keď tak urobila bez výslovného súhlasu navrhovateľa na trvalé presťahovanie, pričom skutočnosti o jeho násilnom správaní neboli ňou dostatočne v konaní preukázané a zostali len v polohe tvrdenia. Teraz komplikuje vec aj narodenie ďalšieho dieťaťa sťažovateľky, čo ústavnému súdu zamlčala, a tento sa o tom dozvedel až z vyjadrenia navrhovateľa (bod 11.5).

70.1 Na adresu navrhovateľa ústavný súd považuje za potrebné uviesť, že tento síce v konaní pred ústavným súdom tvrdí, že pociťuje značnú ujmu na svojich rodičovských právach, na druhej strane však konkrétny záujem o osobné stretnutie s maloletým sťažovateľom nikdy dostatočným spôsobom neprejavil a dva roky ho nepodporoval ani

materiálne (čo nepoprel ani jeho právny zástupca, len uviedol, že to nie je predmetom tohto konania, pozn.) a postupne v priebehu konania ochaboval dokonca aj jeho záujem o komunikáciu so synom prostredníctvom internetu. Ani raz sa ho nepokúsil navštíviť, takže nemôže s istotou tvrdiť, že sťažovateľka mu v stretávaní sa so synom bráni. Tieto skutočnosti teda nesvedčia o ozajstnom, resp. reálnom záujme navrhovateľa o maloletého sťažovateľa.

70.2 Preto by podľa názoru ústavného súdu najlepším riešením v danej veci bolo uzavretie dohody medzi rodičmi maloletého sťažovateľa a doriešiť v čo najkratšom čase rodičovské vzťahy k nemu a tiež sa dohodnúť na možnosti pravidelného styku navrhovateľa s maloletým sťažovateľom. Aj keď ústavný súd nemôže prejedikovať nové rozhodnutie všeobecných súdov, hoci sa nariadením návratu maloletého sťažovateľa urobilo zadosť právu, ako už bolo uvedené, skutočný záujem maloletého dieťaťa nemožno opomenúť, čo si musia uvedomiť predovšetkým rodičia a zároveň si musia položiť aj otázku, kto a čo sa získa návratom maloletého sťažovateľa do „krajiny jeho obvyklého pobytu“?

V.4 K namietanému porušeniu práv maloletého sťažovateľa podľa čl. 3 ods. 1 a 2 a čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa postupom krajského súdu v napadnutom konaní a jeho napadnutým uznesením

71. Vo vzťahu k namietanému porušeniu práv maloletého podľa čl. 3 ods. 1 a 2 a čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa sa ústavný súd však riadil princípom minimalizácie svojich zásahov do právomoci všeobecných súdov, rozhodnutia ktorých sú v konaní o sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy preskúmané (IV. ÚS 303/04, IV. ÚS 64/2010, IV. ÚS 100/2014), ktorý vyplýva z jeho subsidiárneho postavenia pri ochrane základných práv a slobôd.

72. Ústavný súd v súvislosti s namietaným porušením čl. 3 ods. 1 a 2 a čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa odkazuje na svoje uznesenie sp. zn. II. ÚS 596/2014 z 30. septembra 2014 (publikované v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 2014 pod č. 57/2014), v ktorom uviedol, že na úrovni doktríny medzinárodného práva, ako aj na úrovni samotnej Organizácie Spojených národov

prevládol (dnes už konštantný) právny názor, že medzi články Dohovoru o právach dieťaťa, ktoré upravujú všeobecné zásady/princípy (*general principles*), a nie sú priamo vykonateľné, ale je potrebné tieto zásady inkorporovať do príslušnej vnútroštátnej legislatívny a aplikačnej praxe, možno zaradiť najmä čl. 2, čl. 3, čl. 6 a čl. 12 (pozri HODGKIN, R., NEWELL, P. *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child. Fully revised third edition. Ženeva : UNICEF Regional Office for Europe, 2007, p. 39, 83, 158; k tomu porov. aj Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 5, CRC/GC/2003/5, body 19, 20 a 22*). Tento záver podporuje i samotný text týchto článkov Dohovoru o právach dieťaťa („štáty sa zaväzujú“, „štáty zabezpečujú“, „dieťaťu sa poskytuje“). Naopak, k priamo vykonateľným právnym normám Dohovoru o právach dieťaťa je možné zaradiť napr. čl. 7 ods. 1, čl. 10 ods. 2, čl. 13, čl. 16 a pod.

73. V tejto súvislosti ústavný súd už po vyslovení porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nepovažoval prípadne vysloviť aj porušenie označených namietaných práv podľa čl. 8 dohovoru a obdobne ústavný súd nevyhovel ani námietke porušenia základných práv podľa čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 2 ústavy (bod 4 výroku tohto nálezu), kde sa riadil tiež princípom minimalizácie svojich zásahov do právomoci všeobecných súdov. Zrušením napadnutého uznesenia sa otvára priestor na to, aby sa krajský súd v ďalšom konaní sám vysporiadal s ochranou uvedených práv podoprených ústavnými princípmi, ktoré sú imanentnou súčasťou základných práv a slobôd.

74. Ústavný súd v závere poznamenáva (k tomu pozri bod 14), že podľa § 131 ods. 1 zákona o ústavnom súde „odklad vykonateľnosti, aj dočasné opatrenie zanikajú najneskoršie právoplatnosťou rozhodnutia ústavného súdu vo veci samej...“.

75. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie... Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie...

76. Keďže krajský súd napadnutým uznesením porušil označené základné práva sťažovateľky a maloletého sťažovateľa podľa ústavy a práva podľa dohovoru, ústavný súd zrušil toto rozhodnutie a vec vrátil krajskému súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku tohto nálezu). Povinnosťou krajského súdu bude riadiť sa právnym názorom ústavného súdu (§ 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde) a následne sa vysporiadať so skutočnosťami uvedenými v V. časti tohto nálezu.

VI.

Trovy konania

77. Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov právneho zastúpenia, ktoré sťažovateľke a maloletému sťažovateľovi vznikli v konaní pred ústavným súdom.

78. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

79. Ústavný súd priznal sťažovateľke a maloletému sťažovateľovi náhradu trov právneho zastúpenia za 2 úkony právnej služby vykonané v roku 2018 (za tretí úkon úhradu osobitne nežiadali, pozn.), pričom výšku základnej sadzby tarifnej odmeny bolo potrebné v súlade s § 13 ods. 2 vyhlášky znížiť u oboch sťažovateľov o 50 %, lebo ide o spoločné úkony pri zastupovaní „dvoch alebo viacerých osôb“. Úhrada za dva úkony právnej služby podľa tejto vyhlášky (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie ústavnej sťažnosti) im patrí spolu v sume 307 €. Zároveň im priznal aj 2x režijný paušál spolu v sume 18,42 €. Celková suma náhrady trov konania tak predstavuje sumu 325,42 € (bod 3 výroku tohto nálezu).

80. Priznanú náhradu trov konania je krajský súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky a maloletého sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP).

81. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 2. júla 2019